

Namjesnik austrijske Dalmacije Gabrijel Rodić o sebi i svom vremenu
Marko Trogrlić, Dostojan vojnik Jelačića bana. Autobiografski zapisi dalmatinskog namjesnika Gabrijela Rodića, Zagreb-Split: Leykam international, 2017., 228 str.

Uvijek mi je bilo neobično da jugoslavenska/hrvatska historiografija nije iznjedrila neku (barem kraću) sintezu povijesti Habsburške Monarhije/Austro-Ugarske, pa makar to bio „hrvatski pogled“, kao što je urađeno u slučaju obiju Jugoslavija¹. Najbliže se tomu približilo djelo N. Budaka, M. Streche i Ž. Krušelja, *Habsburzi i Hrvati*, iako popularnog karaktera, ali ovdje je, naravno, opisan odnos samo hrvatskog naroda (ili elita) prema habsburškim strukturama moći i bečkom imperijalnom centru.² No, unatoč tomu proučavanje habsburške vlasti i njezina svekolikog utjecaja nad hrvatskim zemljama u hrvatskoj je historiografiji vrlo plodonosno. To dokazuje i ova knjiga koja daje detaljan pregled vojne službe i djelovanja generala Gabrijela Rodića od početka njegove vojne karijere (u predgovoru Marka Trogrlića) te posebno razdoblja kada general Rodić vrši funkciju dalmatinskog namjesnika (1870. – 1881.), pri čemu glavninu knjige čine njegovi memoari koji se čuvaju u bečkom Ratnom arhivu.

Razdoblje Druge austrijske uprave u Dalmaciji trajalo je 105 godina. Za razliku od Prve uprave koja je trajala od 1797. do 1805., ona je obuhvaćala samo bivše mletačke posjede od Raba do Neuma i od Sutorine do Budve. Druga austrijska uprava (1814. – 1918.) uključila je u svoj posjed i teritorij nekadašnje Dubrovačke Republike. Glavni grad pokrajine Dalmacije nije se promijenio; kao i za mletačke i francuske uprave, ostao je to grad Zadar. U njemu je do 1850. godine stolovao najviši organ pokrajinske vlasti u Dalmaciji, Zemaljska vlada (*Landesgubernium*), a od 1850. vlada Namjesništvo koje se smatralo Pokrajinskom vladom. Nju nije biralo neko predstavničko tijelo (poput Dalmatinskog sabora koji djeluje od 1861.), nego je ono imenovano administrativnim odlukama iz Beča. Na čelu Namjesništva nalazio se namjesnik (*Staathalter*), a njegovi pomoćnici bili su namjestveni potpredsjednik i razni savjetnici. Namjesništvo je imalo više odjela – za financije, tehničko-stručno i opće te je u njima radio značajan broj činovnika. Administrativno poslovanje vršilo se na njemačkom jeziku u komunikaciji sa središnjim organima u Beču, dok je talijanski jezik služio u kontaktima s raznim nadležstvima i ustanovama u pokrajini (talijanski je bio i službeni jezik u pokrajini Dalmaciji sve do 1912., kad je službeno uveden hrvatsko-srpski jezik). U Namjesništvu većim dijelom njegova trajanja radili su činovnici uglavnom iz njemačkih zemalja, ne samo zbog njemačkog jezika koji je u Dalmaciji bio slabo zastupljen među inteligencijom koja je radije govorila talijanski, nego i zbog toga što su službeni organi imali više političkog povjerenja u te ljude koji su se dovodili iz tuđine. Namjesnik je za svoj rad u pokrajini bio odgovoran središnjoj

1 Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije 1918.-1991. (hrvatski pogled)*, Zagreb: Naklada Pavičić, 2003.

2 Neven BUDAK, Mario STRECHA, Željko KRUŠELJ, *Habsburzi i Hrvati*, Zagreb: Srednja Europa, 2003. Neki će reći da smo mi premala histriografija za takav domet, ali treba razmisliti o tome.

Vladi u Beču te glavnom stožeru i carskom dvoru, a oni su ga i dogovorno imenovali i razrješavali te dužnosti. Prema Periću, namjesnik je bio „njihovo oko i uho i njihov glas u ovoj pokrajini“, a većina se namjesnika predstavljala pred Dalmatinskim saborom kao „prvi činovnik pokrajine.“³

Pokrajina Dalmacija je za carski Beč, između ostalog, zbog trajnih težnji Beča i Monarhije u sudjelovanju rješavanja Istočnog pitanja, imala veliku stratešku važnost. Naime, graničila je s Bosnom i Hercegovinom koja se nalazila pod suverenitetom turskog sultana, a imala je granicu i s nestabilnom Crnom Gorom.⁴ Zbog toga su se znatne snage austrijske kopnene vojske nalazile u velikim vojarnama u gradovima Kninu, Sinju i Dubrovniku, a najveća koncentracija austrijske ratne flote bila je stacionirana u bokokotorskoj ratnoj luci. Uzimajući u obzir te činjenice, ne začuđuje to što je bečka Vlada u takvim geostrateškim okolnostima preferirala da na čelu Namjesništva u Dalmaciji bude u pravilu pokrajinski zapovjednik vojnih snaga, po činu general. Zbog toga je Namjesništvo u Zadru bilo najviši izvršni organ građanske i vojne uprave u Dalmaciji. Od početka Druge austrijske vladavine nad dalmatinskim zemljama na mjestu namjesnika smjenjivali su se generali: Franjo Tomašić (1814. – 1831.), Wenzel Lilienberg (1831. – 1840.), Ivan August Turszky (1840. – 1848.), Franz Ludwig Welden (1848.), Josip Jelačić (1848. – 1859.),⁵ Lazar Mamula (1853. – 1865.), Franjo Filipović (1865. – 1867.), Johann Wagner (1868. – 1869.), Gabrijel Rodić (1870. – 1881.), Stjepan Jovanović (1881. – 1885.) Ludovik Comaro (1886.), Dragutin Blažeković (1886. – 1890.) i Emil David von Rohenfild (1890. – 1902.). Nakon generala Davida bio je imenovan prvi civilni namjesnik u Dalmaciji, Erazmo Handel (1902. – 1905.), a njega su naslijedili također civili Nicola (Niko) Nardelli

³ Ivo PERIĆ, *Politički portreti iz prošlosti Dalmacije*, Split: Književni krug, 1990., 194. Ponekad je dalmatinski namjesnik, uglavnom u onom razdoblju kada su namjesnici bili visoke vojne osobe, imao i neke vanjskopolitičke dužnosti, prije svega prema neposrednom susjedstvu (Bosna i Hercegovina, Crna Gora). Ti su zadaci uglavnom bili koordinirani s bečkom Vladom i carskim dvorom. Vidi: Galib ŠLJIVO, Uticaj baruna Mamule na crnogorsko-hercegovačke odnose u toku krimskog rata, *Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine*, god. XXXIX, 1988., 95-103. Ponekad je namjesnik imao i posve bizarne zadatke, poput baruna Lazara Mamule koji je za zahtjev carske policijske vlasti osobno špijunirao njemačku spisateljicu Idu von Reinsberg-Düringsfeld koja je sa suprugom putovala po Dalmaciji i pisala o svom boravku knjigu, što je jako interesiralo policijske organe. Šime PERIČIĆ, Marija STAGLIČIĆ, Antun TRAVIRKA, Zvezdana RADOS, Glorija RABAC ČONDRIĆ, *Zadar za austrijske uprave*, Zadar: Matica hrvatska – Ogranak u Zadru, 2011., 403.

⁴ Vidi npr. Ivica PULJIĆ, Putovanje cara Franje Josipa Dalmacijom i izbijanje ustanka u Donjoj Hercegovini, u: *Dalmacija 1870-ih u svjetlu bečke politike i „istočnog pitanja“*, ur. Josip Vrandečić, Marko Trogrlić, 91-118, Zadar: Sveučilište u Zadru – Odjel za povijest, 2007. Austrija je nakon okupacije BiH 1878. nastojala izvršiti svoju vojnu penetraciju i dalje prema Istoku kako bi proširila svoje imperijalne težnje. Vidi: Kasim ISOVIĆ, Austro-ugarsko zaposjedanje Novopazarskog Sandžaka 1879. godine, *Godišnjak istoriskog društva Bosne i Hercegovine*, god. IX, 1957., 109-137.

⁵ Jelačićeva titula dalmatinskog namjesnika bila je posve formalna. Zapravo je od 1849. kao *amministratore presidenziale* pokrajinom upravljao Dubrovčanin Vlaho Ghetaldi (1849. – 1852.), kada od njega to mjesto preuzima barun i general Lazar Mamula kao „namjesnik bana J. Jelačića u Zadru“. Vidi: Vjekoslav MAŠTROVIĆ, *Zadarska oznanjenja iz 18., 19. i početka 20. stoljeća (Jadertina croatica)*, Djela – Zavod za povijesne znanosti istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru 6, Zagreb: JAZU, 1979., 242-262.

(1905. – 1911.) te zadnji, Mario Attems (1911. – 1918.). Kao što se može primijetiti, ipak je velik broj namjesnika bio slavenskog, odnosno hrvatskog ili srpskog podrijetla, što nije bilo slučajno. No, svi su oni, posebno generali, bili odani i lojalni habsburškom carskom dvoru i crno-žutoj zastavi Monarhije.

Prvo izdanje sjećanja dalmatinskih namjesnika proizašlih iz znanstvenog projekta „Dalmacija i bečke središnje institucije u 19. stoljeću“ uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH objavljeno je 2007. godine. Radi se o knjizi *Sjećanja* Erazma Handela, dalmatinskog namjesnika u razdoblju 1902. – 1905., s iscrpnim predgovorom Marka Trogrlića, koji je *Sjećanja* i uredio.⁶ Ta se *Sjećanja* u izvornom obliku na njemačkom jeziku čuvaju u Handelovoj ostavštini u bečkom Haus-, Hof- und Staatsarchivu. Nakon dulje stanke u sklopu istog projekta, kojem su se pridružili Bavarsko državno ministarstvo za obrazovanje, bogoštovlje, znanost i umjetnost zr Filozofski fakultet u Splitu, a u suradnji s njemačkim povjesničarem Konradom Clewingom (Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung), Trogrlić je 2015. objavio interesantnu knjigu *Dalmacija – neizbrušeni dijamant. Habsburška pokrajina Dalmacija u opisu namjesnika Lilienberga*.⁷ Knjiga je također dopunjena iscrpnim i analitičkim predgovorom obojice autora, koji su knjigu i uredili, ali sada se nije radilo o memoarima, nego o službenom putopisu dalmatinskog namjesnika grofa Wenzela Vettera von Lilienberga (1830. – 1840.) koji je stupanjem na dužnost poduzeo vrlo dugotrajno i detaljno (pro)putovanje Dalmacijom 1832., 1833. i 1834. godine. Naime. Lilienberg je, po uzoru na cara Franju I. koji je često prakticirao takva putovanja širom Habsburškog Carstva, krenuo tih godina u obilazak kako bi se temeljito upoznao s osobinama i prilikama koje su vladale u tadašnjoj Dalmaciji.

Knjiga gornjeg naslova nastavak je te serije istraživanja, ali sad u sklopu projekta Hrvatske zaklade za znanost „Jadranske geopolitike u modernosti, 1493.-1918 / The Modern Geopolitics of the Adriatic Sea, 1493.-1918.“ pod glavnim voditeljem dr. sc. Josipom Vrandečićem.⁸ Ona donosi na hrvatski jezik prevedene, znanstveno-kritički obrađene i priređene autobiografske zapise nekadašnjeg dalmatinskog namjesnika, baruna Gabrijele Rodića (1812. – 1890.). Riječ je o građi koja nudi dragocjen uvid u svakodnevnicu i političku dinamiku Dalmacije, te najjužnije habsburške pokrajine, ali i Habsburške Monarhije općenito. Rodićev lik i djelo, stavljeni u širi kontekst političkih i drugih prilika kako Monarhije, tako i Dalmacije te susjedne joj Bosne i Hercegovine,

⁶ Erazmo HANDEL, *Sjećanja*, ur. Marko Trogrlić, Zagreb: Dom i svijet, 2007.

⁷ Marko TROGRLIĆ, Konrad CLEWING, *Dalmacija – neizbrušeni dijamant. Habsburška pokrajina Dalmacija u opisu namjesnika Lilienberga*, Zagreb-Split: Leykam International, FF Split, 2015. Njegov se rukopis u konceptu nalazi u Držvnom arhivu u Zadru, a čistopis s ponešto modificiranim naslovom u Österreichische Nationalbibliothek. U međuvremenu postao je i digitalno dostupan na: <http://data.onb.ac.at/rec/AL00069461>. Knjiga je izašla i na njemačkom jeziku iste godine: Konrad CLEWING (Hg.), *Roher Diamant Dalmatien. Die habsburgische Verwaltung, ihre Probleme und das Land, wie beschrieben von seinem Gouverneur Lilienberg für Kaiser Franz I. (1834)*, DigiOst-Band 1., München-Berlin-Leipzig-Washington/D. C.: Verlag Otto Sagner, 2015. Vidi: https://www.academia.edu/24071573/Roher_Diamant_Dalmatien_Die_habsburgische_Verwaltung_ihre_Probleme_und_das_Land_wie_beschrieben_von_seinem_Gouverneur_Lilienberg_f%C3%BCr_Kaiser_Franz_I._1834_ (posjet 2. 8. 2017).

⁸ Realizaciju Trogrlićevih istraživačkih aktivnosti potpomogla je i *Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst* (Bonn, Njemačka).

prikazani su uvodnoj studiji pod naslovom „Gabrijel barun Rodić (1822.-1890.)“. Naime, Rodićevo namjesnikovanje u Dalmaciji došlo je tek na kraju njegove vojne karijere, dok autobiografski zapisi obuhvaćaju njegovu cjelokupnu vojnu karijeru koja je započela kad je Rodić unovačen 1826. godine (s četrnaest godina) kao pitomac-kadet 54. pješačke pukovnije „Grof Lamezan-Salins“. Sâm razdoblje namjesništva nije detaljno opisano – uglavnom je svedeno na hercegovačku okupacijsku epizodu 1878. godine, ali su zato krivošijski ustanci detaljnije opisani nego bilo koje drugo razdoblje njegove vojne karijere.

Međutim, ovi autobiografski zapisi nisu jedina Rodićeva ostavština u bečkom Ratnom arhivu, što napominje i pisac predgovora. Čim je Rodić postao zapovjednik Dubrovačkog i Kotorskog okruga 1859. godine, počeo je voditi *Dnevnik*, koji je do kraja njegove službene karijere dosegao obim od nekoliko opsežnih tomova. U njima je ostavio dnevničke zapise, u neprekidnom nizu od 32 godine, od 29. ožujka 1859. pa do 26. travnja 1890., te više od tisuću stranica minucioznih zapisa, zajedno s prilozima o svojem službovanju u Dalmaciji u razdoblju 1859./1862. i 1869./1881., u prvom redu o svojoj vojnoj djelatnosti, naslovljenih „Feldzeugmeister Gabriel Freiherr von Rodich, Sechzehn Jahre in Dalmatien“ (General topništva Gabrijel barun Rodić, Šesnaest godina u Dalmaciji). U *Dnevniku* je Rodić, pored podataka i dokumenata službenog, uglavnom vojničkog i političkog karaktera, zapisivao i druge podatke od manjeg značenja, uglavnom o svojem privatnom životu i radu. Zapisivanje je vršio na brzinu, skraćeno, šifrirano – očigledno tako da se u njemu drugi ne bi mogli snaći, ali da on sâm može sve razumjeti.

Gabrijel Rodić rođen je u Vrginmostu 13. prosinca 1812. godine, a ponikao je iz okruženja Prve banske graničarske pukovnije. Školovao se na Vojnom učilištu u Grazu. Prava vojna iskušenja uslijedila su za Rodića tek u revoluciji 1848./1849. godine, kad je bio priključen stožeru hrvatskog bana Josipa Jelačića, sudjelovao u ustroju obrane Hrvatske i bio promaknut u čin satnika. Rodić je u tim turbulentnim vremenima sudjelovao u ratu protiv Mađarske 1848. – 1849., pri čemu se posebno istaknuo u bitkama kraj Pákozda i Hegyesa, pa je promaknut u bojnika. Teške borbe protiv Mađara okončane su ipak tek ruskom intervencijom, kad je mađarska pobuna konačno slomljena. Godine 1849. imenovan je osobnim banovim krilnim pobočnikom (adlatusom) te je po potrebi zamjenjivao bana. S njim je u Beču sudjelovao u izradi novoga krajiškog ustava. Plemičku je titulu dobio 1850., a 1851. postao je pukovnikom.

Nakon šestogodišnjeg boravka u Transilvaniji, 1859. imenovan je general-bojnikom i brigadirom u Dubrovniku, a potom, pak, u Kotoru. Pisac ovog prikaza ovdje mora napomenuti da je u vlastitim istraživanjima u bečkom Ratnom arhivu imao prilike proučavati opsežne Rodićeve dnevnik u vezi s pitanjem Crne Gore u ratu 1859., kada je Austrija zaratila protiv Pijemonta i Francuske. Postupnim se dešifriranjem tih dnevnika u 1859. godini upadljivo vidi politika generalâ Rodića i Đorđa Stratimirovića koji po uputama carskog dvora rade na uroti/pothvatu protiv crnogorske dinastije Petrović-Njegoš, odnosno kneza Danila. Umjesto njega, na crnogorsko prijestolje trebao je doći Đorđe Savov Petrović-Njegoš, koji je, s drugim političkim emigrantima iz Crne Gore, tada živio u Zadru kao austrijski umirovljenik. Radilo se uglavnom o tome da se Crna Gora ne pridruži ratu protiv Austrije. Osim toga, *Dnevnik* otkriva i određenu ulogu generala Rodića u ubojstvu kneza Danila 1. kolovoza 1860. godine u Kotoru. *Dnevnik* je u glavnini pisan njemačkim jezikom, ali na ponekim se mjestima (vjerojatno zbog konspiracije) autor služio i hrvatskim, pa čak i mađarskim jezikom u hrvatskoj transkripciji. Iako je takav *Dnevnik* svakako nezahvalna i teška materija za istraživanje, mislim da će se s pomoću

nje znatno usložniti i upotpuniti slika o Rodićevu djelovanju u Dalmaciji, ali i prošlosti same Dalmacije, uglavnom iz vojno-špijunskog rakursa.⁹

U austrijsko-pruskom ratu 1866. godine Rodić je zapovijedao V. korpusom u drugoj bici kraj Custozze te je odlikovan Viteškim križem Reda Marije Terezije i promaknut u čin podmaršala. Iako je u toj bici talijanska vojska poražena i povukla se s bojišta, pruska je vojska pobjedom nad austrijskom vojskom kod Sadowe iste godine završila taj rat i pridonijela habsburškom gubitku Venecije.

Rodićeva karijera nastavila se kad je krajem 1869. imenovan tajnim savjetnikom i vojnim guvernerom Dalmacije, da bi službeno dalmatinskim namjesnikom bio imenovan 22. kolovoza 1870. godine. Najveće su njegove zasluge u suzbijanju i primirivanju Prvog krivošijskog ustanka (1869.), koji je izbio zato što su se gorštaci iz Krivošija (krški planinski kraj iznad Risna i Herceg Novog, na tromeđi Hercegovine, Dalmacije i Crne Gore) pobunili protiv novog Zakona o obrambenoj sili (*Landwehrgesetz*), smatrajući da su uvođenjem domobranstva egzistencijalno ugroženi jer su svoj kruh uglavnom tražili odlaskom u Odesu, Konstantinopol ili Ameriku, gdje su radili nekoliko godina te se vraćali kući i zasnivali obitelji. Pobuna se znatno proširila, pa je strateški austrijski položaj u Boki postao ozbiljno ugrožen, a i europski prestiž i ugled tek stvorene Dvojne Monarhije narušen. Pisac je predgovora pažljivo uspoređivao Rodićeve zapise o tim događajima s drugim izvorima te je očito da je Rodić malo preneglasio svoj uspjeh u vezi s time, posebno tijekom pregovora s pobunjenicima, jer drugi izvori govore o znatno „skrušenijem“ generalovu nastupu koji se u svrhu primirivanja ustanka poziva i na „zajedničko im srpstvo i pravoslavlje“.¹⁰ Rodić u svojim zapisima također daje značajnu pozornost Drugom krivošijskom ustanku (1881.), gdje je također sudjelovao u njegovu suzbijanju i predlagao vojnu blokadu ustanika. Između krivošijskih ustanaka Rodić u zapovjednom stožeru sudjeluje u okupaciji Bosne i Hercegovine 1878. godine. Namjesnik Dalmacije ostao je do 1881., kada je 13. studenog 1881. iznenada bio umirovljen, što Rodić u svojim zapisima smatra nepravednom odlukom.

U unutrašnjoj dalmatinskoj politici za vrijeme namjesništva Rodić je neskriveno podupirao narodnjake te pridonio njihovoj pobjedi nad autonomašima, a njegova uloga u otkrivanju ekonomskih malverzacija u poslovanju splitske općine pod načelništvom Ante Bajamontija utrla je put narodnjačkoj pobjedi u Splitu 1880. godine. No, iako je imao simpatije za narodnjaštvo, Rodić je ipak provodio politiku austrijskog centra te je narasli narodnjački pokret obuzdavao nacionalnom podjelom i političkim frakcijama, posebno preko svoga osobnog i političkog prijatelja Stefana Mitrova Ljubiše i njegova „zemljaštva“. Premda je zemljaški pokus ubrzo neslavno propao, bio je pokrenut proces zaoštavanja hrvatsko-srpskih odnosa u Dalmaciji, koji je eskalirao u doba bosansko-hercegovačkog ustanka 1875. – 1878. te će sve na kraju završiti izdvajanjem Srba iz redova Narodne stranke i osnivanjem Srpske stranke u Dalmaciji (1879.). Iz predgovora i autobiografskih zapisa, pa i iz lika samog namjesnika Rodića može se nazrijeti kako je austrijska državna birokracija, kao ključni faktor centralizacijskih nastojanja od reformi Marije Terezije

9 Željko KARAULA, *Iz Dnevnika dalmatinskog namjesnika Gabrijela Rodića u vezi s planiranim austrijskim pothvatom prema Crnoj Gori 1859. godine*, Cetinje: Matica (u tisku).

10 Vidi i: Ferdo HAUPTMANN, General Rodić i politika austrijske vlade u Krivošijskom ustanku 1869/70. (Uz dnevnike generala *Gabrijela Rodića*), *Godišnjak društva istoričara BiH*, god. XIII, 1962., 53-93.

do raspada Monarhije, pokušavala manje ili više uspješno rješavati brojne političke, nacionalne, kulturne i gospodarske probleme, kako je upravljanje perifernim dijelovima Habsburške Monarhije/Austro-Ugarske tijekom 19. stoljeća postajalo sve kompleksnijom i složenijom zadaćom i kako se državni aparat često (ne)uspješno prilagođavao takvim izazovima. Osim toga, zastupnicima Dalmatinskog sabora, kao predstavničkom organu ograničene pokrajinske autonomije, izrazito je smetala namjesnikova vojna funkcija jer su smatrali da je njegova primarna dužnost baviti se gospodarskim interesima Dalmacije te da mu vojnički poslovi oduzimaju i snage i vremena kako bi se time bavio na adekvatan način. Rodić se nakon umirovljenja povukao u Beč, ne mireći se s tom odlukom Dvora i smatrajući da su njegove usluge i dalje mogle biti korisne Monarhiji.

Na kraju da rezimiramo: poslije autorove „Uvodne studije“ nastavlja se „Excursus (O Rodićevim autobiografskim zapisima i načinu njihova priređivanja)“, zatim slijedi kritičko izdanje teksta Rodićeve *Autobiografije* sa sljedećim poglavljima: „Vojničko stasanje“, „Uz bok Jelačiću banu“, „Od Transilvanije do južnog Jadrana“, „Junaštvo pred Custozom“, „Usred bokeljske ‘krvave drame’“, „Namjesnik i vojni zapovjednik Dalmacije“, „Pred ponovnom pobunom u Boki“, „Umirovljenje“. Sve to je popraćeno i raznim prilozima. U njima se nalazi i faksimil njemačkog izvornika Rodićeve *Autobiografije* pod naslovom: *Feldzeugmeister Gabriel Freiherr von Rodich: Autobiographie*. Knjigu zaključuju karte, popis kratica i pokrata, pregled izvora i literature te kazala osobnih imena i mjesta. Potrebno je također spomenuti da je transkripciju ovih zapisa obavio Marc Stefan Peters, a njihov prijevod na hrvatski jezik (kao i druge priloge) napravili su Danijela Martinović iz Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu i Milan Soklić iz Pule.

Željko Karaula

Dvije knjige o caru Dioklecijanu

Jasen Boko, Dioklecijan: biografija kontroverznog rimskog cara: reformator ili progonitelj kršćana, Zagreb: Profil, 2016., 334 str.
Nenad Cambi, Dioklecijan: Vir prudens, moratus callide et subtilis ili inventor scelerum et machinator omnium malorum, Split: Književni krug; Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2016., 315 str.

Iako danas pojam kontroverze najčešće vežemo uz suvremene događaje, u gotovo svakom povijesnom razdoblju, promatrajući povijesne izvore, možemo naići na dijametralno suprotna stajališta i evaluacije određenih osoba ili događaja. Izvrstan je primjer s naših prostora car Dioklecijan, ime koje je u hrvatskom kulturno-stručnom diskursu poznato napose zbog izgradnje palače koja je postala jezgra današnjeg Splita, dok se u europskim i svjetskim razmjerima on ponajprije etiketira kao jedan od najvećih progonitelja kršćana, zajedno sa svojim suvladarima Galerijem i Maksimijanom. Na tragu novih istraživanja,

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 49

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2017.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 49

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Izvršna urednica / Executive Editor

Inga Vilogorac Brčić

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

Lektura / Language editors
Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)
Dražen Nemet (engleski / English)

Tisak / Printed by
Tiskara Zelina d. d., Sveti Ivan Zelina

Naklada / Issued
250 primjeraka / 250 copies

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*